

שבועות בספרות ילדים- מבוא

הערך המרכזי של חג השבועות הוא חג הביכורים הוא ה**נתינה**.

ערך זה בא לידי ביטוי בצורתו המושלמת בחדש שבמגילת רות שנקראת בחג. האופן הטבעי שבו הולכת רות הצעירה לארץ נוכריה אחרי נעמי, חמותה הזקנה, השכולה, הבודדה, שאין לה שום דבר להעניק בתמורה לחדש הנעשה עמה היה למקור השראה לדורות:

וּתְאֵמַר רֹת אֶל-תְּפֻגְעֵי-בִי, לְעִזְבָּה לְשׁוֹב מֵאֶחְרָיָהּ: כִּי אֶל-אִשָּׁר תִּלְכִי אֵלַי, וּבְאִשָּׁר תִּלְיִנִי אֶלַי--עַמָּה עַמִּי, וְאֵלֶיהָ אֵלַהּי. יִזַּבְּ אִשָּׁר תְּמוֹתַי אֲמוֹתַי, וְשֵׁם אֶקְבְּרָה; כֹּה יַעֲשֶׂה יְהוָה לִי, וְכֹה יוֹסִיף--כִּי הַמּוֹת, יִפְרִיד בֵּינִי וּבֵינָהּ. (פרק א'; ט"ז)

הנתינה פנים רבות לה בספרות האגדה, וידועים במיוחד הסיפורים על מר עוקבא ובתוכם [הסיפור על מר עוקבא ואשתו בתנור](#):

טבעי לכן לעסוק בחג הזה ב**ביכורים**, שמקפלים בתוכם עמל של אכרים, צפייה ליבול, חרדה להצלחתו והמנעות מאכילת הפרי הראשון והקדשתו לאל (או לקק"ל בגלגול הציוני). המנעות והקדשה אלה מלמדות את האדם ענווה, הכרה שאין לאדם בעלות על הארץ, הבנה שאת השפע קונים בעמל, אבל לא רק בעמל כפיים, אלא גם בחסד עם מי שאין לו ובצדק חברתי, שבאים לידי ביטוי במצוות התלויות בארץ, ביניהן לקט, שכחה ופאה, שמתוארות ב**מגילת רות** כחלק מן החיים.

הסמל המובהק ביותר לאוכל שאנו אוכלים ולעמל הרב המושקע בו הוא הלחם, ולו מוקדש השם **חג הקציר** "וְחַג שִׁבְעַת תַּעֲשֶׂה לָּהּ, בְּכֹרֵי קִצִּיר חֲטִיִּם" (שמות ל"ד, כ"ב)

כשגלה העם מארצו והתרחק מאדמתו, התחזק המאפיין של החג כחג **מתן תורה**, שאף הוא שמר במנהגים אחדים את הקשר לא"י.

יחידת הלימוד שלפנינו תעסוק בשלושה הבטים של החג:

1. הלחם- "בַּזַּעַת אֶפִּיךָ תֹאכַל לֶחֶם" (בראשית, ג; 19)
2. הביכורים- "מֵה יֵשׁ לִי בְּטָנָא, אַתָּם שׁוֹאֲלִים" (ל. נאור)
3. מתן תורה.

1. הלחם- "בזעת אפיך תאכל לחם" (בראשית, ג; 19)

הלחם הוא הסמל לאוכל. הוא מפייע בכל התרבויות ובמרבית הטקסים ובכל הצורות.

חג הקציר רחוק היום ממרבית הילדים בארץ, גם מילדים שנוסעים עם הוריהם לחגיגות ביכורים בהתישבות העובדת. בישובים אחדים מתקיימות עדיין [חגיגות קציר העומר](#), שחידשה ההתישבות העובדת ע"פ המסורת מתוארת במשנה

רב הילדים מכירים את הלחם בצורתו המוכנה, הפרוסה והארזזה, כפי שמגיע מן החנות. החג המתקרב הוא הזדמנות ללמד את הילדים איך נעשה הלחם, אפשר גם לנסוע למאפיה בשעת לילה.

סיפור גלגולו של [גרגר הפלאים](#), [כפי שסופר ע"י טולסטוי בעיבודו רב היופי של לאה נאור](#) מסתיים בתובנה רלבנטית לימינו אלה:

אִמְרוּ הַיְלָדִים: אֵתָהּ סֶבֶא מוֹזֵר,
נִשְׁאֵל אוֹתְךָ עוֹד שְׂאֵלָה, אִם מֵתֵר,
לָמָּה אָבֵא עֵיף וְתַמִּיד מְצַבְּרָח,
וְסֶבֶא שְׁלֵנוּ זָקֵן כָּל כֶּר,
וְאֵתָה עוֹד צְעִיר וְצוֹחֵק וּמְזַמֵּר
וְהַמְצַח שְׁלֵךְ כְּמוֹ הַגְּרָגֵר,
צְהַבְהַב, זְהַבְהַב, וְיִפֶּה וְצֵר,
בְּדִיּוֹק בְּאִמְצַע חֲרִיץ יִשְׂר.

סֶבֶא צָחַק וְאָמַר: זֶה פְּשׁוּט.
הֵם אֵת הַלֶּחֶם קוֹנִים בְּחִנּוֹת.
הֵם לֹא מְכִירִים אֵת גְּרָגֵר הַפְּלָאִים
שְׂנוֹתֵן אֵת הַטַּעַם הַטוֹב לַחַיִּים.
הַבִּיטוּ, הִנֵּה הוּא גְּרָגֵר הַפְּלָאִים.
הַפִּירוּ אוֹתוֹ זֶה גְּרָגֵר הַפְּלָאִים.
צְהַבְהַב, זְהַבְהַב, וְיִפֶּה וְצֵר,
בְּדִיּוֹק בְּאִמְצַע חֲרִיץ יִשְׂר.

הסיפור המוכר יותר של תהליך הכנתו של הלחם והעמל הרב המושקע בו מופיע בסיפור העממי [התרנגולת הקטנה או התרנגולת האדומה](#):

בניגוד לסיום המוכר, שנועד לחנך לעמל ולשיתוף, אנחנו מציעות, שברוח הנתינה שבחג, תזמין התרנגולת את חבריה לאכול עמה את הלחם שכה טרחה בהכנתו. ודאי גם לה יהיה נעים יותר לאכול בחברותא.

אפשר לעצור לפני סוף הסיפור ולשאל את הילדים מה לדעתם תעשה התרנגולת עכשיו כשהלחם מוכן?

2. חג הביכורים - "מה יש לי בטנא, אתם שואלים" (ל. נאור):

גם בשיר "[איך מכינים בכורים?](#)" מלמדת הדוברת את הילדים, שהכנת הטנא היא שיאו של תהליך של שנה שלמה, ושאם מתכוננים אליו מבעוד מועד, אפשר להמנע מלהביא ירקות שנקנו בסופרמרקט:

עֲשֵׂה לְךָ גִּנָּה,
עבוד כָּל הַשָּׁנָה,
זָרַע זָרְעִים וּשְׂתוּל שְׂתִילִים,
חֲפֵה עד שְׂיֵהוּ גְדוּלִים -
וְאַז לא תִצְטָרֵךְ לְשֵׂאוֹל,
וְאַז יִהְיֶה לְךָ הַכֹּל לְבִכּוּרִים...

"מה יש לי בטנא, אתם שואלים", גם מה שאי אפשר לקנות "שמחה", "אור של שמש וצליל של שיר"

שְׂזִיף אֶחָד וּשְׁנֵי בְּצִלְצָלִים,
שְׂמִחָה אֶחָת קִטְנָה
וּטְרָה לֵה לֵה וְטְרֵי לֵי לֵי
לְמַעַלָּה אֲשִׁים שׁוֹשְׁנָה.

תוֹת גִּנָּה אָדָם בְּהִיר
גַּם צָנוֹן אֶחָד גְּדוֹל
וְאוֹר שֶׁל שֶׁמֶשׁ, וְצִלִּיל שֶׁל שִׁיר
וְסִרְט לְקִשׁוֹר אֶת הַכֹּל.

גְּנֵי שְׁלִי

לא גדול הוא גְּנֵי שְׁלִי,
לא גדול.
שיח פֹּרֵחַ, עֲרוּגַת יָרֵק
וּמְשֻׁעוֹל.
אָבֵל
גַם בְּגָנִים הַקְּטָנִים
יֵשׁ שְׁמֵשׁ וְטֵל
וּמְבָשִׁיל הַפְּרִי
וְחוֹר הַבְּפוּרִים הַגִּיעַ
גַם בְּגָנֵי שְׁלִי.

השיר "גני שלי" מאת זאב מעלה את האפשרות לעשות גינה קטנה בחצר הגן או ביה"ס, בחצר הבית המשותף או במגרש הנטוש שבקצה השכונה. ילדים, כידוע, הם עם עמלני. אם יש להם יעד ותמיכה, הם יכולים להפוך מקום שומם לגינה קהילתית קטנה, שתביא שמחה, יצירה, שיתוף ונתינה גם לכולם.

איזה בכורים נפלאים אפשר להביא מגינה כזאת?

3. מתן תורה- "גם הצאן והבקר אל ירעו אל מול הקר ההוא" (שמות, לד; ג)

בגולה, בהתרחק העם מעל אדמתו, הפך החג מחג חקלאי לחג של בית כנסת וקהילה, שציין את מתן תורה ע"פ המסורת.

אחד ממנהגי חג מתן תורה, שנהגו בעיקר בגולה היה לקשט את בית הכנסת ואת הבתים בירק.

<http://www.chagim.org.il/oldsite/shav10.html>

הסברים אחדים נתנו למנהג הזה

בשירה של לאה נאור "[איך קוטפים ירק לשבועות?](#)" רצים ילדים בישראל לקיים מנהג, שרחוק מהווי חיייהם:

תראו, האביב כבר נותן לנו אות,
צריך לקטוף ירק לשבועות,
יצא לחרשות, נטפס בגבעות,
יש ירק, בואו לראות.

ואכן בתוך ההתלהבות מן האביב הארץ ישראלי נשכח העיקר, שלשמו יצאו לגבעות

נחזור הביתה נורא מאחר,
נראה ששכחנו את העקר.
עשינו המון דברים, אבל
את הירק שכחנו בכלל.

כי רצנו בדרך אחרי פרפרים,
רדפנו אחרי הרוח.
מצאנו קצת מים
לטבול ת'רגלים.
עכשו כבר צריך לנוח.

http://www.naorlea.co.il/song.asp?category_id=4&id=127

בניגוד לחויית הילדים הישראלים, שחיים בתוך הנוף והטבע, מרגש מאד לקרוא בסיפור הבא - "הר סיני שלנו" מאת שלום עליכם על החוויה של ילד בגולה, שעיקר החיבור שלו לחג הוא בדמיונו הפורה, לשם כך עליו להרחיק מהעירה, לצאת מבית הספר ולהפליג על כנפי הדמיון: "לא רק עיני בלבד היו בתוך השמים, הנשמה שלי, לבי, גופי, אני כולי הייתי שם, למעלה, בתוך השמים."

הר סיני שלנו

מאת שלום עליכם

תרגום מאידיש: אוריאל אפק

מפורסם בהדפסה בכתב-יד, ובמלאת 120 שנה להולדת שלום עליכם, לראשונה בהדפסה בעברית.

"כמו סדור, אתה אומר? כמו ביצה, או אפונה..."
 "כמו אפונה? כמו שקד, או עדשה. כמו... כמו..."
 בעבר רגע החלטנו כלנו, פי ראוי לנו להשתרע מלא קומתנו על ראש ההר, לשכב ופנינו כלפי מעלה. שכבתי על גבי ושלחתי מבטי לעבר הרקיע התכל: ועיני משכו את הרקיע אליהו, משכו וקרבו אותו עוד ועוד, עד שהצליחו להביאו קרוב אלי, כל-כך קרוב, עד ששלחתי את ידי ואצבעותי נגעו בשמים, הרגישו אותם, חשו, מששו, אחזו, והחזיקו...
 לא רק עיני בלבד היו בתור השמים. הנשמה שלי, לבי, גופי, אני כלי הייתי שם, למעלה, בתור השמים.
 הייתי בשמים וראיתי מלאכים. והמלאכים פרשו את פניהם הלבנות והגדולות כמו ביום מתורתורה, ורחפו מתחת לרקיע התכלת. הם רחפו ושטו – ועמדו במקום אחד, ומתור פניהם המרחפות בקעו צלילים מתוקים ונפלאים: צלילים שזמרו ושרו, כל-כך בשקט וזמרו, כל-כך יפה וזמרו, כל-כך מתוק וזמרו – כמו הפהגים והלונים, כמו העוגב והנבל בבית-המקדש שלנו, בימים הרחוקים ההם, כמו שקחוב בספרים הקדושים שלנו.
 ורוח קלילה ונעימה נשבה מעלי ונגעה לא-נגעה במצחי. וריח עדין ונפלא, ריח גו-עדן מלא אותי ועיני נעצמו לאט לאט לאט...
 "מהר ל'חדר', שוכבים! מהר ל'חדר', פררחים! חפו חפו, הולכי בטל שכמוכם, עוד אספר הכל לרבי שלכם! מהר ל'חדר', בטלנים, לא-יצלחים, ל'חדר' אמת! – הנה זה ר' יקותיאל, שמש בית-המדרש, יהודי רגזן, שמקטרת-עץ תקועה לו תמיד בין שניו, ובכת-אחת נפלנו כלנו מן השמים לארץ.

בעירה שלנו כתרילבקה, מצדו האחר של בית-המדרש, עמד הר גבוה, גבוה עד העננים, עד השמים. כך הוא נראה בעינינו באותם ימים שלמדנו ב'חדר'; ושם נתנו לו – הר סיני.
 ביום קיץ נאה, עם השקמת הבקר, יצאנו – עשרה ילדי 'חדר', עם ספרי הקדש מתחת לזרועות ועם האריחה הדלה ביד, והלכנו אל ה'חדר'. השמש זה עתה התחילה לעלות ולשפף את קרני-הזהב הרכות שלה על פסגת ההר. והנה היה עטוף ערפל, מכסה טל. ואגלי הטל נצצו כיהלומים; כמו פנינים הבהיקו הטפות התלויות על העלים. צלול ומתנה נפשות היה האויר, צלול עד לכלי תאר.
 משתאים ומכשפים עמדנו מול מראה זה של בקר קיץ. "אתם יודעים מה, חברה?" קרא פתאם אחד מאתנו, "ביאו ונעלה על הר סיני!"
 "באמת!?" קרא נער שני, "ביאו נעלה על הר סיני. עוד אף פעם לא היינו עליו!"
 וכלנו התחלנו עולים ומטפסים בחשק רב אל ראשו של הר סיני. על הנדדים והרגלים טפסנו במעלה כדרונו של הר סיני, וכאשר הגענו אל ראש ההר ושלחנו עינינו למטה, אל הארץ אשר לרגלינו, חלף בנו רעד. גבוהים כל-כך היינו מעל פני האדמה, קטנה כל-כך נראתה הארץ בעינינו.
 "איפה אנחנו, ילדים? איפה אנחנו?"
 "איפה אנחנו, אתה שואל? מתחת לעננים."
 "מתחת לעננים, אתה אומר? ואני אומר – מעל העננים!"
 "אתם רואים את בית-המדרש, ילדים?"
 "כן, בקשי בקשי, גדול כמו חדר קטנטן..."
 "כמו חדר, אתה אומר? גדול כמו שלחן, או כסא..."
 "כמו כסא, אתה אומר? גדול כמו הסדור שלי..."

קראו עם התלמידים את התיאור של "הר סיני" שבקצה העיירה, שימו לב למימדיה ההולכים ומצטמצמים של העיירה, עד שבית המדרש הופך גדול "כמו הסידור" "כמו שקד או עדשה" ואז אפשר לצאת מתחת עולו ולשכב על ההר, להפנות את המבט למעלה ולהמשך אל הרקיע ולגעת בו. שמש בית המדרש הרגזן, שקורא למספר ולחבריו חזרה לחדר באימים ובצעקות מפיל אותם "בבת אחת...מן השמים לארץ".

שאלו את הילדים על רגעי התעלות בחייהם, כשהרגישו שנגעו בשמים?
 אפשר לקנח את הלימוד בשיר המשעשע "[כשקבלו את התורה](#)" של לאה נאור, שהחזרה על הפזמון "ככה בדייק קרה כשקבלו את התורה" מעידה שלא בדיוק ככה קרה, וכדאי להציץ גם במקרא (שמות י"ט) וגם אצל חז"ל.

כִּשְׁקִבְלוּ אֶת הַתּוֹרָה / לֹאֵה נְאוֹר

כִּשְׁקִבְלוּ אֶת הַתּוֹרָה
כִּשְׁקִבְלוּ אֶת הַתּוֹרָה,
הַמְדַבֵּר הָיָה שֶׁקֵט וְשׁוֹם צַפּוֹר לֹא זִמְרָה
וְהַרוּחַ לֹא נָשַׁב
וְאֵף שׁוֹר אִז לֹא גָעָה,
וְהָעַם עָמַד סְבִיב וְאֵת הַכֹּל הַכֹּל רָאָה.

כָּכָה בְּדִיוֹק קָרָה
כִּשְׁקִבְלוּ אֶת הַתּוֹרָה.

זֶה הָיָה בְּיוֹם שְׁלִישִׁי
שֶׁל הַחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי.
עוֹד אֶתְמוֹל גָּמְרוּ כָּלֶם לְכַבֵּס אֶת הַשְּׁמָלוֹת,
וּפְתָאִם עָנָן כָּבֵד,
הָרַס יַיִן רָעַד כָּלוּ,
וְשָׁמַעְתִּי שֶׁכָּלֶם מִמֶּשׁ רָאוּ אֶת הַקּוֹלוֹת.

כָּכָה בְּדִיוֹק קָרָה
כִּשְׁקִבְלוּ אֶת הַתּוֹרָה.

מו ההר עלה עשן,
זה היה כמו מכבשן.
רעם ובקק היה וחרדה וקול שופר,
והעם עמד בצד,
כי העם פל-כו נחרד.
כל העם נסוג אחור, ורק משה נגש להר.

בכה בדיוק קרה
כשקבלו את התורה.

אז פתאם היתה דממה,
גם הרוח לא המה,
הדממה היתה שלמה, ושום צפור אז לא זמרה.
ואפלו מלאכים
לא אמרו פתאם שירה,
רק האלהים דבר, וכל העם קבל תורה.

בכה בדיוק קרה
כשקבלו את התורה.

היזהר מאל